

raad voor cultuur
raad voor cultuur
raad voor cultuur

R.J. Schimmelpennincklaan 3
postbus 61243
2506 AE Den Haag
telefoon +31(0)70 310 66 86
fax +31(0)70 361 47 27
e-mail cultuur@cultuur.nl
www.cultuur.nl

Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
de heer dr. R.H.A. Plasterk
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag

datum: 21 juli 2009
uw kenmerk: DK/2009/118366
uw brief van: 27 april 2009
ons kenmerk: akc-2009.05290/2

onderwerp: Aanbieding advies beleidsplan Fonds voor Cultuurparticipatie

Zeer geachte heer Plasterk,

In uw brief van 24 april vroeg u de Raad advies uit te brengen over het beleidsplan van het nieuwe Fonds voor Cultuurparticipatie en antwoord te geven op enkele specifieke vragen. De Raad heeft het plan van het fonds beoordeeld en in zijn advies uw vragen meegenomen.

Vooraf

In zijn advies *Innoveren, Participeren!* van 6 maart 2007 heeft de Raad zich sterk gemaakt voor een zelfstandig fonds voor de amateurkunst en cultuureducatie. Hij adviseerde de bestaande middelen voor amateurkunst te combineren met de centrale landelijke middelen voor bijzondere en vernieuwende cultuureducatieve projecten, destijds ondergebracht bij de Mondriaan Stichting en het FAPK, Fonds voor Amateurkunst en Podiumkunsten. Door amateurkunst en cultuureducatie onder te brengen bij een apart fonds kan actieve cultuurparticipatie een impuls krijgen en vernieuwing in beide sectoren worden gestimuleerd.

In de nota *Kunst van Leven* heeft u het advies van de Raad overgenomen en de basis gelegd voor het Fonds voor Cultuurparticipatie. Sinds 1 januari 2009 is dit fonds operationeel.

Samenvatting beleidsplan

Het Fonds voor Cultuurparticipatie wil de actieve deelname aan het culturele leven van burgers in Nederland stimuleren. Hierbij richt het fonds zich op drie deelterreinen van cultuur: amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur. Amateurkunst biedt mensen de mogelijkheid actief aan kunst te doen, cultuureducatie draagt bij aan de overdracht van kennis en talentontwikkeling en volkscultuur appelleert aan de behoefte aan worteling en aan gevoel voor samenhang en traditie, aldus het fonds. Het fonds stelt zich ten doel meer mensen te laten meedoen en faciliteiten te verbeteren.

Om dit te bereiken beschikt het fonds over twee regelingen en twee stimuleringsprogramma's.

De eerste regeling betreft de Regeling Cultuurparticipatie voor provincies en gemeenten, een vervolg op het Actieplan Cultuurbereik. Deze matchingregeling heeft als doel de lokale culturele infrastructuur op het gebied van de deelterreinen amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur te versterken.

Naast deze regeling beschikt het fonds over de Plusregeling Cultuurparticipatie. Via deze regeling ondersteunt het fonds landelijke voorbeeldprojecten om ontwikkeling, diversiteit en verankering van de bovengenoemde drie deelterreinen te stimuleren. Onder de Plusregeling vallen ook de 28 instellingen die in het kader van de Basisinfrastructuur 1.0 nog door de Raad op het gebied van amateurkunst en cultuureducatie zijn beoordeeld. Het beheer van de relaties met deze instellingen is overgedragen aan het fonds.

Via het stimuleringsprogramma 'Het beste van twee werelden' wil het fonds een impuls geven aan de samenwerking tussen amateurs en professionals, waarbij specifieke aandacht wordt gegeven aan nieuwe circuits als grootstedelijke jongerencultuur, community arts, circustheater en creative design. Een tweede stimuleringsprogramma onder de noemer 'Er zit muziek in ieder kind' heeft als doel een impuls te geven aan de actieve muziekbeoefening door kinderen middels de ondersteuning van voorbeeldprojecten in combinatie met steun aan landelijke campagne- en ontwikkeltrajecten.

Advies

Algemeen

De Raad is in het algemeen positief over het beleidsplan van het Fonds voor Cultuurparticipatie. In een relatief kort tijdsbestek heeft het fonds een helder beleidsplan geproduceerd, waarin de ingewikkelde constructie van de matchingregeling, de relatie met de 28 instellingen die in het kader van Cultuurparticipatie bij de Basisinfrastructuur zijn ondergebracht en de projectsubsidies van de Plusregeling en de stimuleringsprogramma's een logisch geheel wordt.

Het fonds is bijzonder in zijn brede verantwoordelijkheid voor de constructie van meervoudige regelingen en programma's. Deze verantwoordelijkheid brengt zowel voor- als nadelen met zich mee. Een voordeel is dat het fonds door deze constellatie een bredere blik op het veld krijgt en het onderlinge verhoudingen beter kan inschatten. Het fonds kan optimaal gebruik maken van de relatie met de instellingen die vierjarige subsidie ontvangen door ze als gesprekspartner en klankbord te beschouwen bij het invullen van beleid. Het nadeel kan zijn dat het fonds een sterk overheersende speler wordt in de sectoren amateurkunst en cultuureducatie. Het is van belang, dat het fonds een goede relatie opbouwt met alle gesubsidieerde instellingen en deze actief volgt. Hierdoor kan bovengenoemd nadeel ondervangen worden. Daarbij hoort ook een heldere en transparante wijze van monitoren. De Raad adviseert de invulling van monitoring in het beleidsplan verder uit te werken.

De Raad is verder van mening dat het noodzakelijk is de doelstellingen van het fonds te concretiseren om evaluatie ervan mogelijk te maken. De plannen van het fonds om de doelstellingen te bewerkstelligen zijn wisselend uitgewerkt. Zo ontbreken bij de Plusregeling heldere keuzes, terwijl het stimuleringsprogramma 'Er zit muziek in ieder kind' wel een specifieke keuze maakt. Dit maakt de regelingen ten opzichte van elkaar enigszins onevenwichtig.

De Raad benadrukt dat, in lijn met de wens van de Tweede Kamer de canon van Nederland in het onderwijs als uitgangspunt ter illustratie van de tien historische tijdvakken te hanteren, ook het fonds de uitgangspunten ervan als inspiratiebron moet blijven stimuleren.

Positie in het veld

Er zijn diverse spelers actief in de cultuureducatie, amateurkunst en volkscultuur. Zo is er het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Cultuurnetwerk Nederland, Erfgoed Nederland en Kunstfactor, het sectorinstituut voor amateurkunst. Het is van belang dat er samenhang is tussen deze diverse actoren en het fonds, zodat taken onderling niet overlappen. Het fonds noemt in zijn beleidsplan het voornemen zich met zijn subsidies op het terrein van volkscultuur onder andere te richten op het doen opbouwen van kennis over volkscultuur en deze toegankelijk maken door onderzoek, reflectie en promotie. Dit beschouwt de Raad echter, zoals eerder aangegeven in het advies *Basisinfrastructuur 1.0*, in de eerste plaats als een taak voor respectievelijk het Meertens Instituut en het Nederlands Centrum voor Volkscultuur.

Naast het nieuwe fonds is ook Kunstfactor, het sectorinstituut voor amateurkunst, een relatief nieuwe organisatie. De Raad heeft er begrip voor dat de twee grote nieuwe organisaties hun plek in de sector nog moeten vinden. Goed overleg en afstemming tussen beide organisaties is van groot belang om de taken op een juiste wijze af te bakenen en leemtes te voorkomen. De kerntaak van het fonds is de beoordeling van aanvragen en de bijbehorende verdeling en toewijzing van middelen. Kunstfactor als sectorinstituut is verantwoordelijk voor het verspreiden van kennis en het doen van onderzoek voor de sector amateurkunst. Van dit instituut mag verder worden verwacht dat het een voortrekkersrol speelt bij het in kaart brengen en uitwerken van kansrijke, nieuwe ontwikkelingen en een visie ontwikkelt waar het fonds met zijn programma's op kan aansluiten. Het is niet de bedoeling dat het sectorinstituut taken laat vallen in de veronderstelling dat het fonds deze op zich zal nemen.

Naast het Fonds voor Cultuurparticipatie besteden diverse andere rijksgesubsidieerde cultuurfondsen aandacht aan publieksbereik, actieve deelname en educatie. Het is een reëel gevaar dat deze taken door de komst van het nieuwe Fonds voor Cultuurparticipatie bij de andere fondsen minder aandacht krijgen. Dit gevaar kan worden ondervangen door de cultuurfondsen een heldere en onderscheidende opdracht mee te geven waarin publieksbereik, actieve deelname en educatie voor allen een prominente rol blijven spelen. Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft een signalerende rol naar andere fondsen door belangrijke thema's onder de aandacht te brengen en met deze fondsen af te stemmen.

Volkscultuur

Onder volkscultuur verstaat de Raad de vormgeving van het dagelijks leven in heden en verleden, onderscheiden naar tijd, regio en sociale groepen. Cultuur wordt hierbij in de brede, antropologische betekenis opgevat, waarbij veelal een wisselwerking bestaat tussen 'hoge' (elitecultuur, professionele kunstuitingen) en 'lage' cultuur (amateurkunst, volkskunst, populaire tradities). Deze wisselwerking zou idealiter in het beleidskader verwerkt moeten worden.

Uit het beleidsplan van het fonds maakt de Raad op dat het fonds zoekende is naar een juiste invulling van het terrein volkscultuur. Het begrip roept in het veld dermate veel vragen op dat verder onderzoek van belang is. Het plan van het fonds in samenwerking met het Nederlands Centrum voor Volkscultuur, Erfgoed Nederland, de Mondriaan Stichting en het Meertens Instituut een essaybundel te publiceren vindt de Raad daarom positief. Het fonds stelt verder een bedrag van €500.000 beschikbaar voor bijzondere pilot-activiteiten die in het kader staan van de verdere ontwikkeling van volkscultuur als beleidsterrein. De Raad vindt niet duidelijk omschreven welke activiteiten dit specifiek moeten zijn. Om te voorkomen dat een programma wordt ingericht waarvoor duidelijke kaders ontbreken en dat daardoor het risico loopt dienst te doen als een vergaarbak voor allerlei uiteenlopende projecten, adviseert de Raad volkscultuur onder te brengen bij de programma's voor amateurkunst en cultuureducatie. De activiteiten moeten een herinterpretatie van volkscultuur geven. Cruciaal is het mobiliseren van verbeeldingskracht, die op een creatieve wijze elementen toevoegt aan bestaande tradities en patronen of deze op een vernieuwende wijze als uitgangspunt neemt in amateurkunst of cultuureducatie.

Stimuleringsprogramma's

De Raad heeft geconstateerd dat het fonds in het beleidsplan op sommige terreinen scherpe keuzes maakt, waar die keuze op andere terreinen ontbreekt. Het scheppen van kaders geeft het fonds de mogelijkheid gericht te sturen. De Raad moedigt het maken van duidelijke keuzes, mits voldoende beargumenteerd, dan ook aan. Bij de keuze en de invulling van muziekeducatie ontbreekt deze argumentatie echter. In *Innoveren, Participeren!* pleitte de Raad voor meer aandacht voor muziekeducatie. De Raad heeft echter zowel inhoudelijke als organisatorische vragen bij de keuze van het fonds voor het programma 'Er zit muziek in ieder kind', gebaseerd op het programma 'Jedem Kind ein Instrument' dat binnen de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen wordt uitgevoerd.

Het is niet duidelijk vanaf welke groep kinderen op instrumenten gaan spelen. Wordt in de latere jaren van het basisonderwijs gestart, dan is het onduidelijk hoe een solide muzikale basis in de vroegere jaren wordt gelegd. Deze muzikale basis is nodig om het instrumentaal onderwijs in latere jaren tot een goed einde te brengen. De Raad vraagt zich ook af of er voldoende muziekdocenten zijn, die in staat zijn instrumentale groepslessen te geven. Daarnaast is het de vraag wie de aanschaf van de instrumenten gaat bekostigen en welke dit zijn.

Muziekeducatie behelst echter meer dan het bespelen van een instrument en het is de Raad niet duidelijk waarom het fonds specifiek voor dit doel kiest.

De Raad waardeert het dat het fonds een omslag in de muziekeducatie wil bewerkstelligen maar is van mening dat het fonds hier eenvoudigweg niet toe is geëquipeerd. Het fonds heeft, zoals het zelf in zijn beleidsplan ook aangeeft, volstrekt onvoldoende middelen dit programma op landelijk niveau uit te zetten. Gezien bovenstaande vragen is de Raad benieuwd naar de ervaringen met de programma's in Duitsland en vraagt hij zich af of deze programma's door het fonds zijn getoetst. Op basis van deze toetsing kan het fonds meetbare doelstellingen op korte en lange termijn formuleren.

De Raad is het met het fonds eens dat meer aandacht moet komen voor muziekeducatie, waarbij hij benadrukt dat dit geldt voor alle vormen van muziekeducatie. Deze aandacht

dient in de eerste plaats vanuit het onderwijs te komen. Het ministerie van OCW zou zich hieraan moeten committeren. Het verdient aanbeveling dat het Directoraat Generaal Onderwijs hiervoor instrumenten ontwikkelt, de Raad denkt hierbij aan een subsidieprogramma. De Raad ziet het stimuleren van aandacht voor muziekeducatie wel als een rol voor het fonds, evenals het creëren van draagvlak hiervoor. Het creëren van maatschappelijk draagvlak voor deze keuze en het betrekken van meerdere partijen zoals gemeentes, muziekscholen, conservatoria en basisscholen is van essentieel belang voor het welslagen van dit programma.

Het beleidsplan van het fonds gaat uit van het ondersteunen van voorbeeldprojecten maar dit acht de Raad een te enge benadering. De Raad stelt voor dat het fonds middelen ter beschikking stelt om in enkele gemeenten een aantal pilotprojecten te subsidiëren met als doel te onderzoeken welke methodes en samenwerkingsverbanden het beste werken.

In Innoveren, Participeren! schreef de Raad dat het goed is sectoroverstijgende initiatieven en projecten ter bevordering van samenwerking tussen professionals en amateurs te stimuleren. Hij is dan ook enthousiast over het programma 'Het beste van twee werelden' van het fonds, waarmee een impuls wordt gegeven aan de samenwerking tussen amateurs en professionals. De Raad is het eens met het uitgangspunt van duurzame betrokkenheid van de culturele instellingen. Verankering is van groot belang voor het slagen van het programma. Dit moet niet alleen gebeuren bij de amateurinstellingen, maar evenzeer bij de professionele instellingen waarmee verbinding wordt gelegd. Het fonds kan hierin een stimulerende rol spelen.

Het is belangrijk dat beide stimuleringsprogramma's aansluiting vinden bij de mede door het Rijk gesubsidieerde programma's van de gemeenten en provincies. Goed overleg hierover is daarom onontbeerlijk. Daarnaast is creatief partnerschap in de regio essentieel voor het slagen van programma's. Het zou goed zijn als het fonds hier een toetsingskader voor opstelt.

De Raad wil verder nog een belangrijk aspect bij de programma's van gemeenten en provincies aan de orde stellen. De Regeling Cultuurparticipatie matcht middelen van gemeenten en provincies voor programma's op het gebied van cultuurparticipatie met als doel de lokale infrastructuur van amateurkunst, cultuureducatie en volkscultuur te versterken. Publieksbereik en educatie behoren tot de basistaken van alle rijksgesubsidieerde instellingen. Het is niet de bedoeling dat deze instellingen gebruik maken van de matchingmiddelen en zo feitelijk dubbel voor deze taken worden gefinancierd. Immers, in het algemeen geldt dat het fonds niet taken moet subsidiëren die al door het Rijk worden gesubsidieerd. Gemeenten en provincies moeten hiervoor waken en het zou goed zijn als het fonds meer inzicht verkrijgt in de programma's van de participerende gemeenten en provincies in het kader van de Regeling Cultuurparticipatie om hier gericht op te kunnen sturen.

Tot slot

De Raad is gevraagd per pijler aan te geven wanneer hij het fonds succesvol vindt. Hij acht differentiatie naar de pijlers van de doelstellingen die het fonds heeft benoemd in zijn beleidsplan niet noodzakelijk. De doelstellingen zijn, mits geconcretiseerd, goede

uitgangspunten voor het fonds om van start te gaan. Dit geldt zowel voor de werking van het fonds als geheel, als voor de beoordeling van de individuele projecten. Zichtbaarheid, landelijke spreiding en verankering van de projecten dienen hierbij als belangrijkste parameters.

Hoogachtend,

Els H. Swaab
Voorzitter

Kees Weeda
Algemeen secretaris